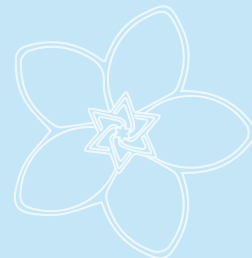

Monika Marciniak — Urszula Pietryszuk —

Idziemy

W BIAŁYSTOK

Szlakiem Dziedzictwa Żydowskiego

Drodzy czytelnicy!

Macie w rękach przewodnik, który przyda się Wam podczas zwiedzania Białegostoku. Został przygotowany wraz z twórcami strony:

spacerybialystok.pl, na której znajdziecie więcej szlaków do samodzielnego zwiedzania i odkrywania przeszłości miasta.

Na stronie został też zamieszczony **wideospacer**. Przed wybraniem się „w Białystok” warto zobaczyć ten film, można też obejrzeć go po spacerze i sprawdzić ile się zapamiętało.

Trasa zwiedzania obejmuje miejsca istotne dla historii społeczności żydowskiej.

Młodszy odkrywco

W przewodniku jest wiele rysunków, które możesz pokolorować tak, jak podpowiada Ci wyobraźnia. Znajdziesz też sporo poleceń i zaproszenia do zwiedzania muzeów. Na pewno przydadzą się kredki, coś do pisania i dobry humor.

Starszy odkrywco

Przed spacerem sprawdź na stronach aktualne ceny biletów wstępu. Żeby opłata nie była przeszkodą, każde muzeum ma zaplanowany dzień bezpłatnego zwiedzania wystaw stałych.

Treści zawarte w przewodniku mogą zainteresować młodszych i starszych.

*Przyjemnego spacerowania
i do zobaczenia na trasie!*

Szlak Dziedzictwa Żydowskiego prowadzi głównie przez centrum Białegostoku, gdzie kiedyś mieszkali, pracowali, uczyli się i modlili Żydzi. A kim są Żydzi? To osoby, które wyznają religię żydowską – judaizm, modlą się w synagogach, przestrzegają żydowskich zwyczajów i mają żydowskich przodków.

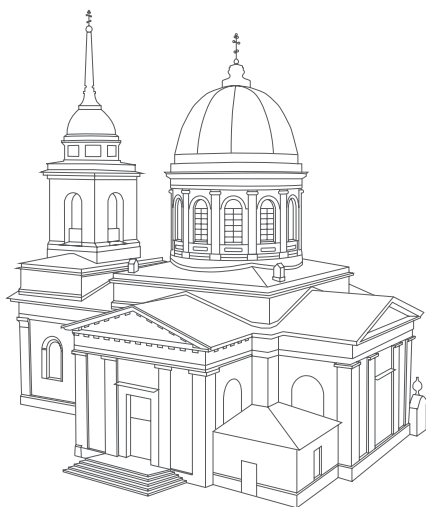
Czy wiesz jak nazywają się inne religie, których wyznawcy mieszkają w Białymstoku?

Poniżej są rysunki świątyń różnych wyznań: synagoga, cerkiew i kościół. Już wiesz, że do synagogi chodzą wyznawcy judaizmu – Żydzi.

Przyjrzyj się rysunkom, a następnie połącz odpowiednią nazwę z budynkiem. Zapytaj opiekuna jak nazywają się pozostałe religie.

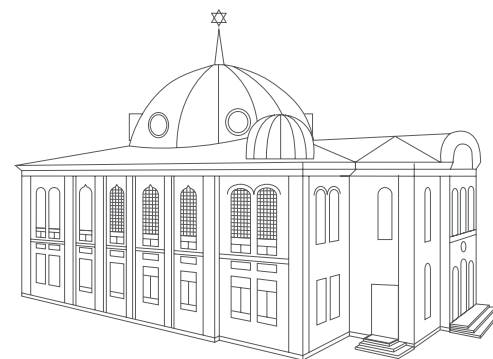
Kościół Św. Wojciecha

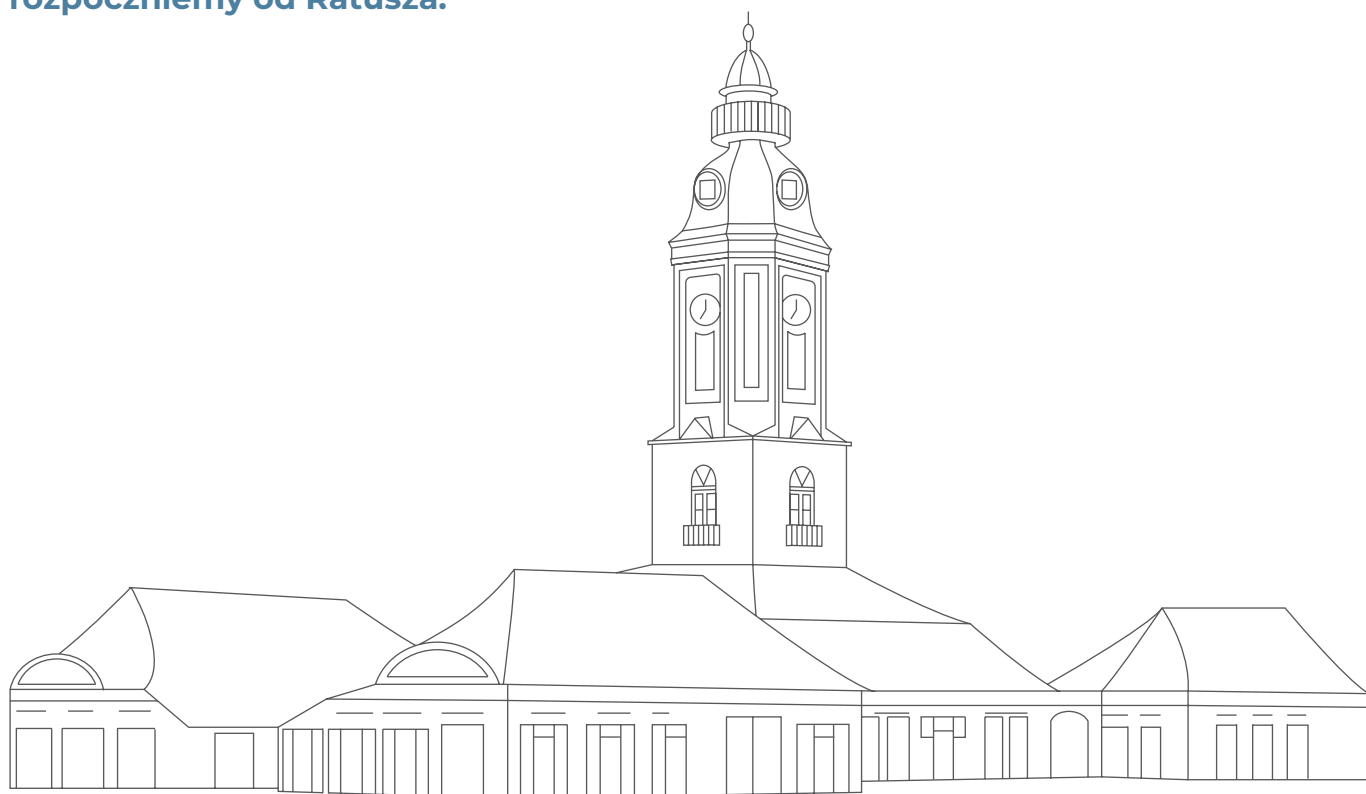
Wielka Synagoga

Cerkiew Św. Mikołaja

Opowieść o białostockich Żydach rozpoczniemy od Ratusza.

Popatrz uważnie na rysunek. A teraz obejdź budynek dookoła szukając podobieństw i różnic.

Znajdź trzy różnice między rysunkiem a prawdziwym budynkiem.

Możesz pokolorować rysunek.

Zapamiętaj, że kolor elewacji nie jest przypadkowy. Ten odcień żółtego mają wszystkie białostockie budynki w stylu barokowym. Najbardziej rozpoznawalnym zabytkiem w tym stylu jest pałac Branickich.

Jeśli chcesz zobaczyć jak wyglądał barokowy Białystok, przejdź na ulicę Warszawską 37 i odwiedź Muzeum Historyczne (oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku). Jest tam prezentowana makieta barokowego Białegostoku z projekcją multimedialną. Na makiecie zobaczysz też najstarszą żydowską dzielnicę Schulhof.

◆ Pałac Nowika

Siedzibą Muzeum jest pałacyk fabrykanta Szmuela Cytrona. Budynek jest przykładem architektury secesyjnej, czyli stylu ze zdobieniami roślinnymi. W Białymstoku jest jeszcze jeden budynek w tym stylu Pałac Nowika przy ul. Lipowej 35.

◆ Pałac Cytrona

Muzeum jest otwarte od wtorku do niedzieli
w godz. 10.00-17.00

bilet normalny 14 zł, ulgowy 7 zł,
wstęp wolny w piątki

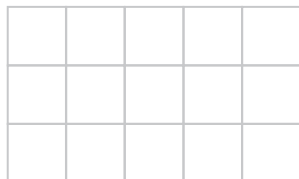
Zbliż się do wejścia do Ratusza. Zatrzymaj się przy makiecie budynku. Nad drzwiami do Ratusza jest napis Muzeum, bo tutaj mieści się siedziba Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. Zwykle ratusz jest budynkiem reprezentacyjnym, w którym urzędują władze miasta.

W białostockim Ratuszu było inaczej.

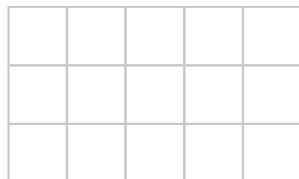
Od początku mieściły się tu sklepy. Dziś powiedzielibyśmy, że był galerią handlową, kiedyś takie miejsca nazywano sukiennicami (sprzedawano tam sukno, czyli tkaniny).

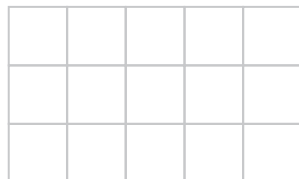
Przyjrzyj się uważnie makiecie, wskaż alkierze i korpus główny.

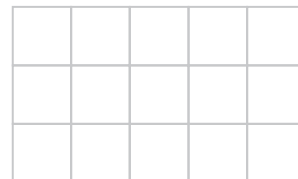
1. Ratusz

2. Ratusz z alkierzami

3. Ratusz z alkierzami i niską wieżą

4. Ratusz z wieżą zegarową

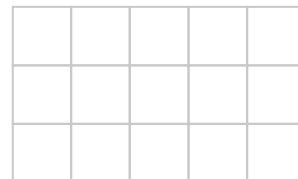
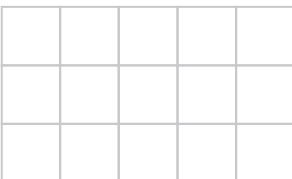
W Ratuszu mieściło się 48 kramów, w większości należących do Żydów. To właśnie z myślą o nich go zbudowano. Żydzi mogli w Białymstoku pracować i budować bożnice, w okolicach dzisiejszego rynku powstała pierwsza dzielnica żydowska Szulhof.

W trakcie drugiej wojny światowej Białystok był pod dwoma okupacjami, najpierw sowiecką później niemiecką. W 1940 roku Rosjanie rozebrali Ratusz. Odbudowano go w 1958 roku z przeznaczeniem na muzeum. Dziś mieści

Budowę Ratusza zlecił Jan Klemens Branicki właściciel Białegostoku w 1745 roku. Początkowo był to parterowy budynek o podstawie kwadratu. Działało tam 10 sklepów. Po 10 latach dobudowano do niego cztery prostokątne budynki (zwane alkierzami). Alkierze z głównym korpusem łączyły przejścia (arkady). W 1761 roku na dachu głównego korpusu zbudowano niewysoką wieżę. A jeszcze później wieżę podwyższono, umieszczono na niej zegar i metalową galerijkę obserwacyjną dla Białostockiej Ochotniczej Straży Ogniowej.

Naszkić cztery etapy powstawania ratusza

się w nim Galeria Malarstwa Polskiego. Można zobaczyć obrazy najwybitniejszych artystów takich jak: Olga Boznańska, Jacek Malczewski, Stanisław Wyspiański, Ignacy Witkiewicz.

Zobacz jak wyglądają wnętrza Ratusza, zapoznaj się z kolekcją Muzeum.

Ratusz jest otwarty od wtorku do niedzieli w godz. 10.00-17.00,

bilet normalny 14 zł, ulgowy 7 zł, wstęp wolny w środy

**Przed II wojną światową w Białymstoku
były trzy dzielnice, w których mieszkali Żydzi:**

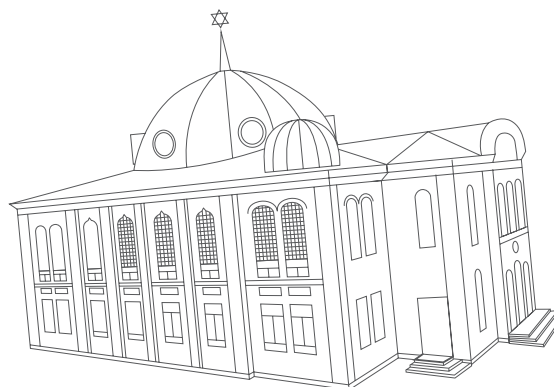
◆ **Cmentarz Rabinacki** ul. Kalinowskiego

Chanajki – dzielnica zamieszkała przez
biedniejszą ludność, znajdował się tam
cmentarz

◆ **Synagoga Piaskower** ul. Piękna 3

Piaski - dzielnica z halami targowymi
i Synagogą Piaskower

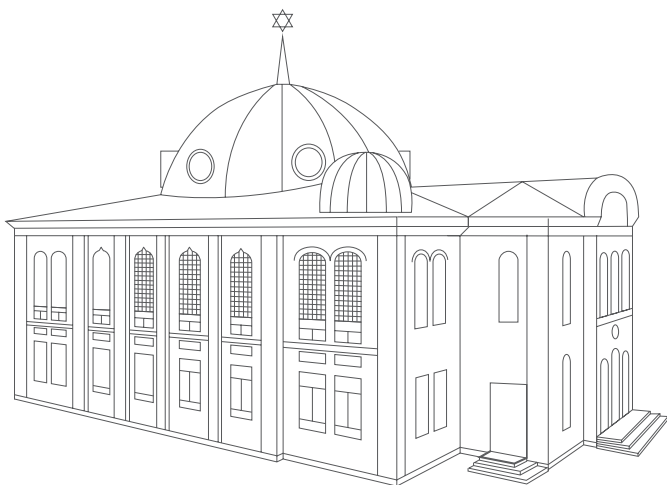
◆ **Wielka Synagoga** ul. Suraska

Schulhof - dzielnica prestiżowa, blisko placu
targowego i Ratusza, w 1913 roku zbudowano
tam Wielką Synagogę

**Podejdź do Pomnika Wielkiej Synagogi
przy ul. Suraskiej (za budynkiem
Oddziału PZU)**

27 czerwca 1941 roku do Białegostoku wkroczyli Niemcy. Okupację zaczęli od spalenia żydowskich dzielnic. W Wielkiej Synagodze zamknęli 800 osób i podpalili budynek.

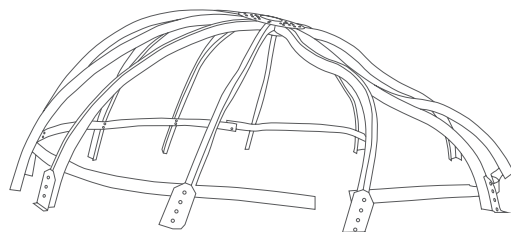

◆ **Wielka Synagoga**

Pod koniec lipca 1941 roku Niemcy utworzyli w Białymstoku getto, czyli ogrodzony murem obszar, w którym Żydzi byli oddzieleni od pozostałych mieszkańców. Zamknęli

W trakcie pożaru spadła kopuła mająca średnicę 10 metrów. Obecnie, w miejscu dawnej świątyni, znajduje się pomnik będący miniaturą szkieletu kopuły.

◆ **Pomnik Wielkiej Synagogi**

w nim około 60 000 osób. Getto obejmowało teren między dzisiejszymi ulicami Lipową, Sienkiewicza, Towarową i Poleską (1/3 ówczesnego miasta).

◆ **Główna brama do getta** róg ulic Kupieckiej i Lipowej

Wszyscy mieszkający w getcie Żydzi musieli nosić na ramieniu opaskę z Gwiazdą Dawida. Gwiazda Dawida jest sześcioramienna, składa się z dwóch nachodzących na siebie trójkątów. Symbolizuje harmonię i nawiązuje do tarczy, króla Dawida, która miała go chronić przed wrogami.

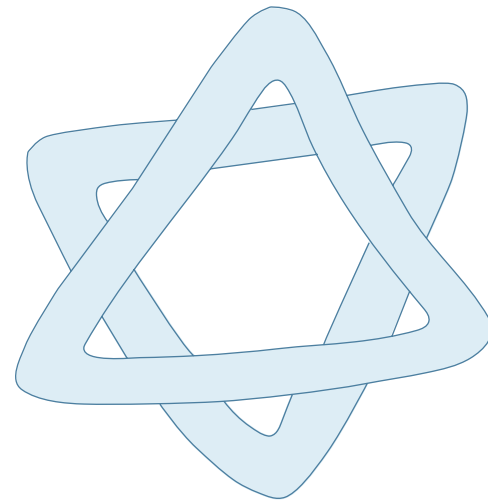
Czy wiesz dlaczego gwiazda ma niebieski kolor? Jeśli nie, zapytaj opiekunów, możecie też razem poszukać odpowiedzi za pomocą smartfonu.

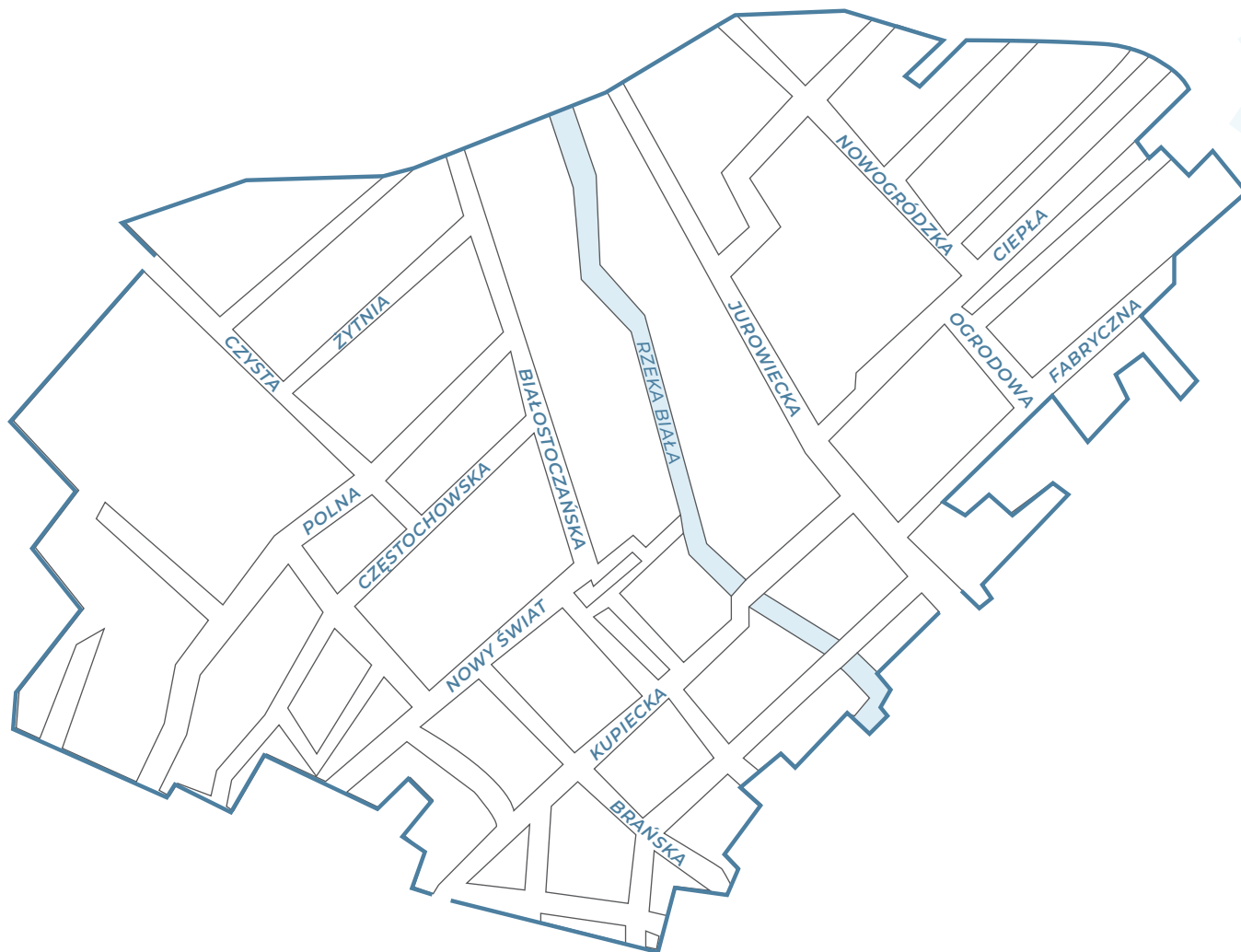

Przejdź na skrzyżowanie ulic Malmeda i Lipowej.

Przyjrzyj się tablicy wmurowanej w chodnik. To jedna z czterech tablic upamiętniających bramy getta. Pozostałe znajdowały się przy ulicach: Czystej, Fabrycznej i Jurowieckiej. Przeczytaj napis umieszczony na tablicy.

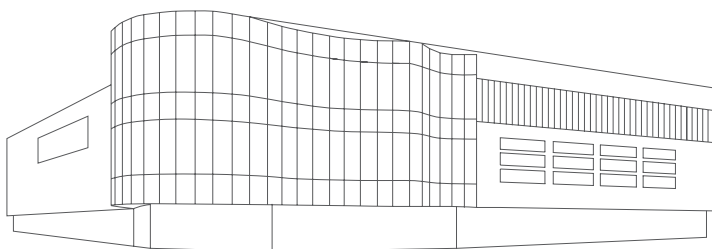

Odszukaj na planie miejsca,
w których znajdowały się cztery
bramy do getta. Zaznacz je kolorem.

Niemcy rozpoczęli likwidację getta na początku 1943. Systematycznie wywozili Żydów do obozów zagłady. W nocy z 15 na 16 sierpnia Niemcy otoczyli getto. Na wieść o zarządzeniu kolejnej wywózki do obozu w Treblince, ruch oporu wezwał do rozpoczęcia

powstania. Było to jedyne (poza powstaniem w getcie warszawskim) zbrojne wystąpienie w getcie. Trwało zaledwie kilka dni.

◆ **Galeria handlowa** ul. Jurowiecka

16 sierpnia 1943 roku Niemcy zgromadzili około 30000 Żydów na placu zbornym - teren obecnej galerii handlowej przy ulicy

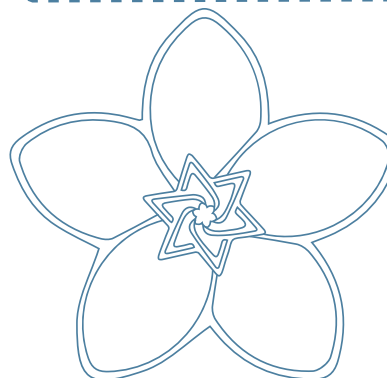
 Rozejrzyj się i odnajdź tablicę wmurowaną w chodnik. Przeczytaj napis umieszczony na tablicy.

Jurowieckiej. Stamtąd większość osób wywieźli do obozu zagłady w Treblince. II wojnę światową przeżyło 260 Żydów.

Niezapominajka to kwiat o delikatnych płatkach, który oznacza miłość, relacje i pamięć. Wybraliśmy go na symbol zbiorowej pamięci o społeczności żydowskiej, bo już w samej nazwie kryje się przesłanie. Nie zapomnimy, wspólnie będziemy budować i pielęgnować pamięć.

 Pokoloruj niezapominajkę

Przewodnik jest częścią projektu:
“WŁĄCZAMY PAMIĘĆ - AUDIODESKRYPCJA SZLAKU DZIEDZICTWA ŻYDOWSKIEGO”

tekst - Monika Marciniak
ilustracje i skład - Urszula Pietryszuk

Więcej szlaków znajdziesz na stronie:
spacerybialystok.pl

